

บทที่ 2

วิธีการศึกษาวิจัย

ในการศึกษาเรื่อง บทบาทพระสงฆ์ในการจัดการสิ่งแวดล้อมธรรมชาติ : กรณีศึกษาการจัดการป่าต้นน้ำ อำเภอแม่ใจ จังหวัดพะเยา ในครั้งนี้ ผู้ศึกษาใช้ระเบียบวิธีการศึกษาวิจัยแบบผสมผสานระหว่างการวิจัยเชิงปริมาณกับการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยมุ่งศึกษาเพื่อการสำรวจความคิดเห็นของพระสงฆ์ที่จำพรรษาอยู่ในวัดหรือสำนักสงฆ์เกี่ยวกับ โครงการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม ตามแบบอย่างที่พระครูมานัสทีพิทักษ์ เจ้าอาวาสวัดโพธาราม ผู้ริเริ่มดำเนินการพิธีกรรมบวชต้นไม้ สืบชะตาแม่น้ำ นอกจากนี้ผู้ศึกษามีความสนใจปรัชญาแนวคิดเชิงพุทธศาสนา ในการจัดการสิ่งแวดล้อมธรรมชาติของพระสงฆ์ ตลอดจนกระบวนการจัดการสิ่งแวดล้อมธรรมชาติที่ได้สร้างจิตสำนึกและกระบวนการมีส่วนร่วมจากองค์กรท้องถิ่นได้เข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการป่าต้นน้ำกับหน่วยงานของรัฐ

พื้นที่ศึกษา

พื้นที่ศึกษา

วัดและสำนักสงฆ์ในอำเภอแม่ใจ จังหวัดพะเยา

ประชากรกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษา แบ่งออกเป็น 2 กลุ่มได้แก่

1. พระสงฆ์ที่จำพรรษาอยู่ในวัดและสำนักสงฆ์ ในอำเภอแม่ใจ จังหวัดพะเยา
2. หัวหน้าครัวเรือนที่ได้รับประโยชน์จากการอนุรักษ์ป่าต้นน้ำในอำเภอแม่ใจ

จังหวัดพะเยา เลือกกลุ่มตัวอย่างศึกษาจำนวน 122 ครัวเรือน

วิธีการศึกษา

ในการศึกษาครั้งนี้เป็นการศึกษาเชิงคุณภาพ โดยการสัมภาษณ์ พระสงฆ์ที่เน้นแกนนำท้องถิ่นในการจัดการสิ่งแวดล้อมธรรมชาติ และพระสงฆ์ที่มีส่วนร่วมสนับสนุนในพิธีกรรมในการอนุรักษ์

สิ่งแวดล้อม พระสงฆ์ที่ให้ข้อมูลถือว่าเป็นผู้มีความรู้และประสบการณ์ตลอดจนเข้าร่วมสังเกตการณ์ ในการประกอบพิธีกรรมต่างๆ เมื่อได้ข้อมูลมาระดับหนึ่ง แล้วใช้การศึกษาเชิงปริมาณ โดยการ สร้างแบบสอบถาม เพื่อดูการมีส่วนร่วมของการรวมกลุ่มความร่วมมือในการประกอบพิธีกรรม ทางศาสนา ใช้วิธีสุ่มตัวอย่างอย่างง่าย ทั้งนี้จะนำข้อมูลที่เก็บได้มารวมกันวิเคราะห์สถานการณ์ ต่างๆ ที่เกิดขึ้น โดยมีรายละเอียดขั้นตอนการศึกษาดังนี้

1. ศึกษาเอกสารที่เกี่ยวข้อง สาเหตุปัญหาที่เกิดขึ้น แนวทางแก้ไขและแนวคิดในการจัดการสิ่งแวดล้อม
2. การติดต่อประสานงานกับพระเถระผู้ใหญ่ เช่น เจ้าคณะจังหวัด รองเจ้าคณะจังหวัด เจ้าคณะอำเภอ เจ้าคณะตำบล และคณะกรรมการหมู่บ้านในการลงพื้นที่ภาคสนาม
3. ศึกษาข้อมูลเกี่ยวกับบริบทของสภาพพื้นที่ สภาพสังคม ความเชื่อและพิธีกรรมต่างๆ ในชุมชน
4. การสร้างแบบสัมภาษณ์และแบบสอบถาม
5. การออกเก็บข้อมูลในภาคสนามโดยใช้วิธีการสังเกต สัมภาษณ์แบบเจาะลึกแบบสอบถามและการบันทึกเทป ในกลุ่มพระสงฆ์ และประชากรกลุ่มเป้าหมาย
6. การรวบรวมข้อมูลจากการออกพื้นที่ภาคสนาม นำมาประมวลผล
7. การวิเคราะห์ข้อมูล
8. การทำรายงานวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษา

ผู้ศึกษาวิจัยได้ออกแบบเครื่องมือในการเก็บข้อมูลแบ่งเป็น 2 ลักษณะคือ

1. เครื่องมือเชิงคุณภาพ ได้แก่

1.1 การสัมภาษณ์แบบเจาะลึก โดยการสนทนาพูดคุยกับพระสงฆ์ที่เป็นแกนนำ และมีส่วนร่วมสนับสนุนในการจัดการสิ่งแวดล้อมธรรมชาติป่าต้นน้ำ อำเภอแม่ใจ จังหวัดพะเยา จำนวน 4 รูป ได้แก่

1) พระครูมานัสสีพิทักษ์ เจ้าอาวาสวัดโพธาราม เจ้าคณะอำเภอแม่ใจ ตำบลศรีถ้อย อำเภอแม่ใจ จังหวัดพะเยา ผู้ดำเนินพิธีกรรมสืบชะตาแม่น้ำ และพิธีกรรมบวชต้นไม้ (เป็นกรณีศึกษา)

2) พระครูสุธรรมมุนี เจ้าอาวาสวัดศรีโคมคำ รองเจ้าคณะจังหวัดพะเยา อธิการบดี มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยเขตพะเยา อำเภอเมืองจังหวัดพะเยา

3) พระครูศรีวรพินิจ ผู้ช่วยเจ้าอาวาสวัดศรีโคมคำ อำเภอเมือง

จังหวัดพะเยา

4) พระครูพิพิธ สุตาภรณ์ ธีรวุโส เจ้าอาวาสวัดคงอินตา เจ้าคณะตำบล

บ้านเหล่า อำเภอแม่ใจ จังหวัดพะเยา

1.2 แบบสังเกต โดยการศึกษาบริบทของพื้นที่ดำเนินการ โครงการอนุรักษ์

ป่าต้นน้ำ กฏระเบียบการปฏิบัติของชุมชน ผู้วิจัยเดินทางไปสังเกตและบันทึกรายการด้วยสมุดจดบันทึกแบบบันทึกเสียง กล้องถ่ายรูป โดยใช้วิธีการจัดเก็บข้อมูลสำหรับการศึกษาทั้งหมดด้วยตนเอง

2. เครื่องมือเชิงปริมาณ ใช้การสุ่มตัวอย่างแบบสอบถาม จากการได้เข้าไปสนทนากับพระสงฆ์ในการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก พอจะรู้แนวทางเกี่ยวกับการจัดการสิ่งแวดล้อมธรรมชาติป่าต้นน้ำ แล้วนำมาสร้างแบบสอบถามซึ่งมีรายละเอียดดังนี้

ส่วนที่ 1 บทบาทของพระสงฆ์ในการจัดการสิ่งแวดล้อมธรรมชาติป่าต้นน้ำ

1. ข้อมูลส่วนบุคคลของพระสงฆ์ ได้แก่ อายุจริง อายุพรรษา ระดับการศึกษาทางโลก ระดับการศึกษาทางธรรม ตำแหน่งการปกครอง
2. การรับรู้ข้อมูลข่าวสารด้านการจัดการสิ่งแวดล้อมธรรมชาติป่าต้นน้ำ
3. ทักษะเกี่ยวกับการจัดการสิ่งแวดล้อมธรรมชาติป่าต้นน้ำ ในด้านต่างๆ ดังนี้
 - ความคิดเห็นเกี่ยวกับบทบาทพระสงฆ์ในการจัดการสิ่งแวดล้อมธรรมชาติป่าต้นน้ำ
 - การมีส่วนร่วมในการวางแผนเกี่ยวกับการจัดการสิ่งแวดล้อมป่าต้นน้ำ
 - การมีส่วนร่วมในการปฏิบัติงาน
 - การมีส่วนร่วมในการประเมินผล

ส่วนที่ 2 ความคิดเห็นของชาวบ้าน ที่มีต่อบทบาทพระสงฆ์ในการจัดการสิ่งแวดล้อมธรรมชาติ

1. เสนอรายละเอียดเกี่ยวกับสถานภาพผู้ตอบแบบสอบถาม
2. ความนิยมของชาวบ้านที่มีต่อบทบาทพระสงฆ์เรื่องคุณลักษณะของพระสงฆ์ที่

นำเคารพเลื่อมใส

วิธีการรวบรวมข้อมูล

ในการศึกษาครั้งนี้ผู้ศึกษาได้ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยตนเองโดยดำเนินการ ดังนี้

1. การเข้าไปศึกษาสภาพทั่วไปของชุมชน สภาพสังคม วัฒนธรรม พิธีกรรมต่างๆ ที่เกี่ยวกับการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมธรรมชาติโดยจะออกไปพูดคุยกับกลุ่มผู้ให้ข้อมูล ซึ่งใช้การสอบถามลักษณะแบบไม่เป็นทางการ โดยมีประเด็นหลักๆ ในการพูดคุยกันไป ประกอบการบันทึกเทป และจดบันทึกเนื้อหาที่สำคัญ

2. ศึกษาถึงปัญหาที่เกิดขึ้นแล้วนำข้อมูลที่ได้มาสร้างแบบสัมภาษณ์ แบบเจาะลึก เพื่อนำไปสอบถามกลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลัก ซึ่งเป็นผู้รอบรู้ และเป็นแกนนำในการจัดการสิ่งแวดล้อมธรรมชาติ ตลอดจนการเข้าไปมีส่วนร่วมสังเกตการณ์แบบสอบถามเชิงปริมาณ

3. การเก็บรวบรวมข้อมูลเชิงปริมาณ โดยใช้แบบสอบถาม เพื่อหาคำร้อยละอย่างง่ายระหว่าง อายุจริง อายุพรรษา ความรู้ทางโลก ความรู้ทางธรรม ตำแหน่งทางการปกครอง การรับรู้ข่าวสาร ด้านการจัดการสิ่งแวดล้อมธรรมชาติป่าต้นน้ำ รวมถึงทัศนคติของพระสงฆ์เกี่ยวกับการจัดการสิ่งแวดล้อม ตลอดจนความคิดเห็นของชาวบ้านที่มีต่อบทบาทพระสงฆ์ในการจัดการสิ่งแวดล้อม

การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลผู้วิจัยใช้วิธีการแบบพรรณนาตามสภาพข้อเท็จจริงที่ได้รับทางด้านบริบทของพื้นที่กรณีศึกษา พิธีกรรมการบวชต้นไม้ พิธีกรรมการสืบชะตาแม่น้ำ ที่ปรากฏพบเห็นจากการบันทึกภาพ ใช้เทปบันทึกเสียง จากนั้นจึงนำข้อมูลทั้งเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพทั้งหมดมาวิเคราะห์หาความเป็นไปได้ เปรียบเทียบกับข้อมูลที่จัดเก็บมาวิเคราะห์เชิงพรรณนาหาเหตุผลในการบรรยายตามเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นจริง เพื่อเป็นแนวทางในการปฏิบัติงานของพระสงฆ์ในการจัดการสิ่งแวดล้อมธรรมชาติต่อไป